

**VADOVĖLIO 5 KLASEI „MOKOMĖS ETIKOS“
RECENZIJĄ**

Recenzuoti pateiktas autorės **Raisos Melnikovos vadovėlio „Mokomės etikos“** rankraštis (toliau – vadovėlis), skirtas bendrojo lavinimo mokyklų **5 klasės mokiniams**. Vadovėlio apimtis – 185 p. Papildančių mokymo priemonių prie vadovėlio nebuvo pateikta. (Leidykla informavo, kad autorė jau yra parengusi mokinio sąsiuvinį 5 kl.).

Džiaugiuosi, kad autorė atsižvelgė į didžiąją dalį pastabų ir pasiūlymų ir juos įgyvendino. Vadovėliui pritaikius užduočių ženklinimo sistemą, vadovėlis tapo patrauklesnis. Tačiau į kai kurias pastabas, kurios buvo bendro pobūdžio, nebuvo atsižvelgta. Todėl šioje recenzijoje daugiau akcentuosiu tai, ką dar reikėtų patobulinti ar koreguoti.

Recenzuojamajame vadovėlyje pateikta medžiaga atitinka Bendrosiose programose apibrėžtą dalyko turinio apimtį. Vadovėlio struktūra tinkamai suskirstyta į skyrius („Saviugda ir savisauga: Aš – Asmuo“, „Dialoginis bendravimas: Aš – Tu“, „Socialiniai santykiai: Aš – Mes“, „Santykis su pasauliu: Aš – Tai“) ir paragrafus pagal Bendrųjų programų turinio apimtį (turinyje reikėtų nurodyti puslapius).

Maketuojant antraštes, temos pradžioje siūlau nedėti rėmelio, nes raidės yra pakankamai didelės, arba mažinti raidžių dydį.

Siūlau atkreipti dėmesį į tai, kad 2.3 temos „Malonus mergaičių ir berniukų bendravimas“ po teksto „Povas ir gervė“ ir 2.6 temoje „Nepanašus į kitą“ pateikti klausimai neperžengia teksto ribų ir neveda prie etinės bendravimo problemos. Tokia *tik* teksto analizė kartojasi ir kituose paragrafuose, kuriuos autoriui vertėtų peržiūrėti ir papildyti susiejant su gyvenimu. Juk tekstai skirti tam, kad suprastume žmonių bendravimą ir pagalbą vieni kitiems, kad parodytume, kaip bendraujant trukdo pasipūtimas, didžiavimasis prieš kitą, puikybė, nenoras kitam padėti ar teisingai patarti.

3.3 temoje „Mokomės dirbti kartu“ 115 p. ir 3.7 temoje 139 p. nurodoma, kad mokytoja padalija darbui grupėse keturis tekstus, tačiau nėra nuorodos, kokie tai tekstai, apie ką ir kur jų ieškoti. Ką mokytojai turėtų daryti su šia užduotimi?

Po 3.3 temos teksto „Mikas pavėlavo“ autorė pateikia klausimų ir kviečia apmąstyti Miko situaciją ir vėlavimo į pamokas priežastis, tačiau nutyli ir neanalizuoja, kad ir mokytoja pasielgė neetiškai, vardindama „visas įmanomas Miko nuodėmes“ prieš visą klasę. Nereikia bijoti pripažinti, kad ir mokytojai kartais klysta.

3.4 temos klausimas „Kuo lietuviai unikalūs ir įdomūs pasaulyje?“ manau, yra per sudėtingas penktokui, ir pati autorė turėtų jį išplėtoti pamokai skirtame paragrafe. Taip pat 4.1 temoje vertėtų pačiai autoriui plačiau pristatyti „žmogaus prigimtį“, nes tai ji pažymi kaip svarbų žodį, bet taip ir lieka neaišku, ką jis reiškia, išskyrus, kad reikia turėti „proto ir drąsos“. Siūlau

Kopija tikra,

plačiau paaiškinti „žmogiškąją prigimtį“ pabrėžiant laisvą žmogaus valią, gėrio ir blogio pasirinkimą, pvz., atkreipiant dėmesį į augmenijos, gyvūnijos naikinimo, žemės, upių taršos ir kitas problemas, bei išskirti pozityvias žmogaus prigimties galias.

Temos plėtojamos tikslingai – „I. Norime sužinoti“, „II. Nagrinėjame“, tačiau trečiąją dalį „III. Išvados ir apibendrinimai“ siūlau keisti į „Apibendrinimai ir išvados“, nes pirmiausia yra apibendrinama, o pabaigoje prieinama prie galutinių išvadų. 4.1 temoje nėra išskirta „II. Nagrinėjame“ ir „III. Išvados ir apibendrinimas“ dalys. Taip pat tenka pastebėti, kad dalyje „III. Išvados ir apibendrinimai“ autorė siūlo dalį užduočių, kurios rodo pamokos procesą, bet nėra nei apibendrinančios, nei reikalaujančios daryti išvadas. Pvz., „Pakomentuokite bendraamžių samprotavimus apie atsakomybę“, „Susiskirstykite į grupes ir aptarkite atsakingo ir neatsakingo elgesio pavyzdžius (jie nėra pateikti). Pasakykite grupės nuomonę klasei“.

80 p.

siūlomas žaisti žaidimas. 81 p., 75 p. ir 93 p. vietoj apibendrinimo analizuojamas psichologės Kristinos tekstas, mokinių nuomonės, siūloma diskusija. 99 p. siūloma suvaidinti konfliktinę situaciją. 108 p. užduotis gali būti naudojama projektinei veiklai. 114 p. apibendrinimui siūloma diskusija, kas nėra apibendrinamoji veikla. Šioje dalyje turėtų būti refleksiją skatinančios užduotys. Siūlyčiau aiškiau suformuluoti pagrindinę išvadą, kaip visos pamokos darbo rezultata.

Visų skyrių pabaigoje pateikiamos kartojimo užduotys (testai) ir sudaromos galimybės mokiniams pasitikrinti savo pasiekimus – žinias ir gebėjimus. Kadangi testo atsakymai turi tam tikrą taškų skaičiavimą, siūlau „šviesoforo“ simbolių tam ir pritaikyti: 24–25 – žalia (puiku), 16–23 – geltona (gerai), iki 15 – raudona (patenkinamai). Pabaigoje mokinys gali pažymėti, kurios pasitikrinimo užduotys jam patiko labiausiai, kaip jis jautėsi jas atlikdamas.

Autorė tinkamai naudoja užduočių ženklavimo sistemą. Puiku, kad skyrelyje „Nagrinėjame“ tekstuose paryškunami nagrinėjamai temai svarbūs žodžiai, mokinys gali grįžtamuoju būdu juos įsidėmėti, prisiminti, kaip jie buvo paaiškinti paragrafo pradžioje.

Tinkamai aiškinamos naujos sąvokos, sudėtingi žodžiai, tačiau pristatant teksto autorius reikėtų paaiškinti žodžius „humanistas“, „teologas“, „oratorius“, „lordas“, „diplomatas“. Per daug sudėtingai aiškinami žodžiai „filosofija“, „ekologija“, žodis „prigimtis“, kuri reikėtų tikslinti. Žodžio „gerumas“ aiškinti tikriausiai nereikia.

Vadovėlio vaizdinė medžiaga, kai kurios iliustracijos ir nuotraukos nelabai aiškiai susijusios su tema, vargu ar žadins mokinių smalsumą ir pažinimo džiaugsmą. Pateiksiu pavyzdžių:

1.6 temos „Mūsų veiklos tikslas ir padariniai“ 36 p. esanti nuotrauka nėra tiek informatyvi, kad 5 klasės mokiniai galėtų atsakyti į klausimą „Kaip manote, kokį klausimą aptaria vaikai?“ (iš kur mokiniui žinoti, kokią užduotį jie atlieka, ypač jei jie neatpažins, koks tai vadovėlis?), o galbūt tiesiog kalbasi, nedarydami užduoties? 1.7 temoje „Eiti teisingu keliu“ po nuotrauka prašoma „Aptarkite situaciją... Tačiau neaišku, ką čia vertėtų aptarinėti, kai maži vaikai

Kopija tikra

darželyje kažką piešia popieriaus lape? Iliustracijoje, manau, turėtų atsispindėti paauglių gyvenimas, nes apie jų teises, pareigas, atsakomybę kalbama nagrinėjant šią temą. 1.8 temoje „Prasmingas laisvalaikis“ 46 p. užduotis šalia portreto „Pakomentuokite situaciją“ nėra tikslinga. Apmąstymui reikėtų su tema susijusio klausimo, pvz., „Kiek metų ar kiek laiko per dieną reikia skirti, kad būtų galima išmokti groti fortepijonu?“ Kadangi šis portretas iš XIX a., tai 48 p. siūlau dėti nuotrauką iš mergaičių gyvenimo, jų laisvalaikio, o 49 p. nuotrauka puikiai iliustruos berniukų veiklas.

2.1 temoje „Būti kartu“ autorė kelia tikslą „Kodėl reikia mandagiai bendrauti ir diskutuoti“ ir 55 p. po paveikslu užduodamas klausimas „Ar norėtumėte susidraugauti su berniuku, pavaizduotu iliustracijoje?“ Paveikslas yra 1866m. Kaip mokiniai turėtų įsivaizduoti tokią draugystę? Ar jie turėtų turėti „laiko mašiną“? Mokiniam galima būtų pasiūlyti pamąstyti, ar jie norėtų pabendrauti, pvz., su žymiais žmonėmis, mokyklos vadovybe, seneliais, miesto meru, kitos mokyklos, klasės mokiniais ir pan.

2.2 temoje „Aukso taisyklė“ po paveikslu „Magdaliėtė“ (1500 m.) autorė klausia: „Kokia situacija vaizduojama?“ – šis aptarimas, manau, per sudėtingas ir abstraktus penktokui.

2.5 temoje „Atsakingai elgiamės“ 80 p. demonstruojama berniuko, laistančio lysvę, nuotrauka, ir autorė klausia: „Ar šis berniukas nusipelno pagarbos?“. Pirmiausia vertėtų vengti klausimų, kurie prasideda „Ar...“ (jų yra nemažai prie nuotraukų), nes tokie uždari klausimai skatina atsakyti tikrai „taip“ arba „ne“, bet nelavina mąstymo. Antra, šis skyrius yra „Dialoginis bendravimas: Aš – Tu“ ir šią nuotrauką vertėtų keisti (tame puslapyje autorė kalba apie santykį su kitu). Siūlyčiau, pvz., iš tarptautinės „Darom“ akcijos, kuri vyksta kasmet, mokinių nuotraukų, kur mokiniai ateina savo noru, suprasdami, kad yra atsakingi ir bendradarbiaudami su savo draugu(-e) kartu dirba, gražina mus supančią aplinką.

89 p. vaizduojama berniuko nuotrauka iš 1857 m. ir klausiama: „Kuo berniukas skiriasi iš kitų vaikų?“ O kas tie „kiti“ vaikai, su kuriais reikėtų lyginti? Reikėtų sugalvoti konkretesnį klausimą, susijusį su „Pakantumo tema“.

Manau, vertėtų keisti iliustraciją 96 p. Tai labai gražus piešinys, bet mokiniui išvelgti „konfliktą“ gana sudėtinga, nes neaišku, ką mergaitė norėjo pavaizduoti.

3.3 temoje „Mokomės dirbti kartu“ 119 p. siūlau keisti nuotrauką, nes ji toje pačioje temoje yra jau trečia, susijusi su mokykla ir neaišku, ką mergaitės veikia. Žinoma, kad mokyklose vyksta daugybė veiklų, kuriose mokiniai dirba kaip komanda, ir tai galėtų atsispindėti iliustracijoje.

3.7 temoje „Neturtas ir žmonių jautrumas“, manau, visiškai netinkama užduotis (142 p.) prie angelų iliustracijos „Susiskirstykite poromis ir pasikalbėkite pamokos tema“. Jei autorė naudoja angelų simbolį išreikšti gerumui (angelai kaip gėrio, meilės, tiesos nešėjai), tai su mokiniais galėtų pasikalbėti, pvz., „Ką tai reiškia, kai žmogus yra prilyginamas angelui?“ (pvz.,

Lietuvos karalaitį Kazimierą, jam gyvam esant, žmonės vadino angelu dėl jo gerumo ir atsidavimo vargdieniams).

4.4 temoje „Pagarba gyvajai gamtai“ autorė pristato krikščioniškąją tradiciją, kad šv. Pranciškus laikomas gyvūnų globėju. Galbūt vertėtų įdėti jo atvaizdo iliustraciją, kad mokiniai žinotų, kaip atrodo gyvūnų globėjas. 173 p. taip pat siūlau keisti nuotrauką arba sugalvoti kitą užduotį.

Autorė naudoja daug įvairių iliustracijų, tačiau vertėtų pamąstyti, ar tikslingos nuotraukos su pasikartojančiu „etikos vadovėliu“, tuo pačiu kabinetu (11 p., 16 p., 36 p., 56 p., 61 p., 65 p., 116 p.), tuo pačiu berniuku (arba labai panašiu?) (35 p., 43 p., 48 p., 49 p., 80 p., 107 p., 149 p.) Rengiant naują vadovėlį, pageidautina, kad jis būtų originalus ir šiuolaikiškas.

Siūloma daugiau kūrybinių užduočių, žaidimų, projektinės veiklos, tikslingų užduočių grupinei veiklai, tačiau kūrybinės užduotys turėtų būti ne prie trečios dalies „III. Išvados ir apibendrinimai“, o prie – „II. Nagrinėjame“ arba skiriamos namų darbams, kaip projektinė arba veikla po pamokų.

Buvo pateikta pastaba dėl aiškesnių namų darbų užduočių formuluočių ir trumpesnės apimties, orientacijos į gyvenimo praktiką. Tačiau, pvz., 2.3 temos apie etiketą namų darbų užduotis mokinius „gražina“ prie pasakojimo apie milžiną, 2.7 temos „Pakantumas kitam“ namų užduotis – prie Žirafiuko. Galbūt Žirafiukas piešiant galėtų būti panaudotas kaip pakantumo simbolis, o ant jo kailio „dėmių“ būtų galima surašyti pakantumą kitam išreiškiančius žodžius – gerbti, mylėti, atleisti, priimti, dalytis, neskriausti ir pan. 3.1 temos „Šeima tai vertybė“ namų darbai susiejami su tekstu apie meškutį, nurodant parašyti jam patarimų. Mokiniai galėtų paanalizuoti, kokią savaitės dieną ir kiek laiko kartu praleidžia su savo tėvais. Pvz., pasidarytų šeimos „laikrodį“ ir spalvingai pažymėtų tas valandas, kurias praleidžia kartu.

Vadovėlis iš esmės atitinka pagrindines demokratinės visuomenės ir valstybės vertybes, yra nešališkas lyties, amžiaus grupių, neigalumo, gebėjimų, socialinės padėties, rasės, etninės priklausomybės, įsitikinimų atžvilgiu.

Išvada: pateiktas vertinti vadovėlis atitinka *Mokyklų aprūpinimo bendrojo lavinimo dalykų vadovėliais ir mokymo priemonėmis tvarkos aprašo* (Žin., 2009 Nr. 61–2450) 5 punkte nurodytus reikalavimus. Rankraštis parengtas pagal *Bendrosios etikos programos* 5–6 klasių turinį, kelia kryptingus etikos tikslus, todėl rekomenduoju jį spausdinti ir naudoti Bendrojo lavinimo mokyklų 5 klasės mokiniams. Siūlau jį įtraukti į Galiojančių bendrojo lavinimo dalykų vadovėlių sąrašą.

Recenzentė

Irena Jonikaitė

Kopija tikra
Administracijos sekretorė
Administracijos sekretorė
Mokymo plėtotės centras
Rita Zakarauskienė
20...-...-...

